

Напиши себи дом

У ово време предвидовданско, у дану када се већ девету годину сећамо Слободана Ракитића, песника великог и нашег, и сам ћу, као саслужитељ, принети једну мрву. Тешка срца оставићу по страни многе Ракитићеве теме и мотиве. Указаћу на један нарочит састојак ове велике поезије, и то кроз подсећање на мање спомињану збирку *Водена слова* из 2000. године.

Међу великим српским песницима нововековним, Слободан Ракитић је један од оних, не тако бројних, који добро познају *примордијалну традицију*. Ону која је (како се каже) „знаменита од постања“, ону која је дата од „првог објављења Творца у творевини“ и претходи сликама мита, религијама, филозофијама и наукама. Ону о којој пише Хамваш у *Scientia sacra*, ону коју у једну песму сажима Лао Це, ону којој се на нов начин враћају Елиот и Павловић.

Слободан Ракитић зна да се човек, у историји и времену, удаљио од првоначала, изгубио свој духовни вид, лик и ранг. Срозао се у свет сенки и опсена. Доспео у привид, на „двогубу међу“, изгубио целовитост.

Ракитић зна да учинак сила расипања није мали. У целој првој фази његовог стваралаштва – нарочито у збиркама *Светлости рукописа* (1967) и *Свет нам није дом* (1970) – истражују се стамњења, разломљености и потонућа богообразне личности, потомака „човека одозго“, Адама Кадмона. У свом средишњем раздобљу, у знаку књига *Основна земља* (1988) и *Тапије у пламену* (1990), песник показује да је силама расипања и потонућа изложена не само личност него и заједница, народ. Позни Ракитић, онај који на шаву миленијумâ склапа *Водена слова*, зна да овај свет није рајска долина него поглавље у историји и онтологији спасења. Сагледао је размере привремености, фатум пролазности, странствовање човека у свету који нам, и даље, није дом. Види да је живот обред буђења и прочишћења, тражење пута повратка у небески завичај, у целовитост, у поредак старији од греха и пада.

Песме у збирци *Водена слова* настајале су у периоду од 1973. до 2000. Осим на местима где је то Ракитић најчешће чинио, оне су писане и на Алпима, у Луцерну, у Кернсу, у Москви, у Бриндизију. Као лирски јунаци, саговорници и као примаоци посвете у њима се појављују Манделштам, Николај Грицјук, Десанка Максимовић, Тин Ујевић, Вергилије, Кавафи... У истом том периоду Ракитић је објавио девет других збирки песама. *Водена слова*, дакле, настајала су крај пута, не припадајући песничким целинама које су се тада рађале, и постала су пут. Сама собом оцртала су посебан ток који је у Ракитићевој поезији, видимо, присутан непрестано. По тону, по иницијатичким и херметичким елементима, по метафизици и симболима, по слободном стиху и врло дискретно кодираној рими (на ретким местима где је има), Слободан Ракитић нигде својим песништвом није био ближи традицијском модернизму и примордијалној *будности* него у *Воденим словима*. Нигде није био ближи оној

линији светске поезије коју у XX веку понајбоље оличава Борхес. О томе сведочи и симбол огледала, и свет као игра одраза и облика, и двојник, и онај први и трећи, и поетика набрајања (на пример, у песмама „Да поменем“, „Колико ми сада мало треба“, „Одвикавам се полако од живота“...). Уосталом, у поднаслову једне од кључних песама, можда тестаментарне, песме „Моји тренуци“, Ракитић наводи да је написана „по Хорхеу Луису Борхесу“.

И кад су иницијатичке или љубавне, лична митологија или духовни летопис, за већину песама у овој збирци можемо рећи да су прожете *обредним*, на начин спознат у поменутом традицијском модернизму. Реч је о обредима свакодневице, обредима сећања, обредима поезије, обредима путовања, боготражитељским обредима.

Песник трага за дубоким и плавим миром висина. Зна да су, и мимо нас, важне тајне у јединству супротности и драматичне истине у божанском парадоксу. Стога се на више места овог чудног путовања јавља „хладна ватра“ и „жар снега“, „мркина дана“ и „светлило ноћи“, „хладно лето“ и „врела зима“ (као у песмама „Пилатус“ и „Боравак у Алпима“).

Свет је у сталном преображају. Преображај је начин постојања света. Кроз преображај Творац се увек изнова ствара и обзнањује себе. Песник га види и у стени, и у светлосним стубовима, и у висогорју, и у себи самом. Каже у песми „Смрт на стаклу“:

*Свако дрво – Божји храм,
и сваки извор – дечије очи.
И мада се кроз нас пружа плам,
Тек ноћ смо између две ноћи.*

Иако досад углавном није читана тако, песма „Пењање на Пилатус“ је Ракитићево мистично успињање уз гору посвећења, иницијатичко у елијадеовском смислу. Развезивање земних веза, да би душа могла расклонити велове и видети. Каже:

*Никада се себи
нисам приближио као овде.
Никада те јасније нисам видео.
Као да губим сопствени облик
и у неко друго биће се претварам.
Хоћу ли препознати лик свој у повратку?...*

Али једна земна веза остаје неразвезана, једна магнетична сила допире чак и до ових висина, прерастајући из земне у љубав небеску и надвремену:

*Теби сам се приближио
као свом бићу невидљивом;
мени си се нагнула, издалека,*

*као свом бићу невидљивом.
Ти са свог прозора у Панонију загледана,
ја са овога виси у црне шуме германске.*

И ту долазимо до још једног важног елемента Ракитићеве поезије: до онога што покреће и узноси љубавну песму.

Али венчан са светом и природом, уроњен у прах и сенке, заробљен огледалом, песник осећа да „не види ни знак ни пут којим би пошао“ (као у песми „Свитац“). Свет је у одломцима и све мање препознатљив, поље је пусто, суза црна, земља се осипа под ногама, песник се одвикава полако од живота. Све што му је потребно у њему је, али нема њега. Ако „изађе из Слова“, „излази из мајке у црни мехур света, у зао час“. Сваки му дан „као у црном храму, без прозора и без врата“, „исти га мрак чека... а небеса хладна и далека“.

Цео други део *Водених слова* посвећен је томе.

У „Молитви северном ветру“ песник призива катарзу. Да прочишћујућа „срџба ветра обаспе све земаљско“, да „избистри мрак“, да обнови свет. Да опет буде, каже, „као дан први да је“. Све да обухвати љути ветар прочишћења, само да остави, да не гаси, последњи „жжжак... што нам још једино у мраку сјаји“.

А тај жжжак наде и смисла ми можемо наћи у још само два упоришта.

Прво: вечни и судбоносни обред занављања света, чувања пламичка, продужавања живота као могућности. Као што каже помињани Борхес: „Ако престанем да сањам свет, он ће престати да постоји.“

На исти начин, у насловној песми ове књиге, жена пред Храмом неба у Пекингу влажном крпом, предана, посвећена, исписује *водена слова* по каменим плочама. И док она пише нови ред, онај претходни се већ скоро осушио и нестао. Али она се не колеба, не престаје, и увек постоји бар један неосушени ред, једна спасоносна нит за коју ћемо се држати над безданом.

Исто нам каже Ракитић и у песми „Не смем да завршим ову песму“ из 1986. Прах је на столу, прах у књизи, на прстима. Слова се расипају из редова. Али:

*Не смем да завршим
песму о јутру,
не смем да завршим
песму о заласку сунца,
јер ће се тог тренутка, бојим се,
завршити и живот мој,
а ти ћеш бити далеко.*

Друго упориште наде и смисла, круг који одолева силама расипања, потонућа и таме, јесте сама Реч. Оно Слово које беше на почетку и које ће бити до краја. Помоћу Слова, као „дара и уздарја“, песник враћа потонуле слике и замућене идентитете, оживљава „имагинацију која је само облик сећања“

(Кестлер), ствара језички простор у којем је могуће да се живи у написаном свету. Поезија тако постаје један од путева повратка, повлашћени и освештани круг у којем се саслужује Творцу. Писање света је обновитељски творачки принцип. У њему се даје и добија све. Овако пева Ракитић у песми „Буди слово“:

*Све што имаш, изгубићеш
у песми. Све што немаш:
слободу и љубав,
богатство и радост,
лепа јутра
и благе заласке сунца,
песма ће ти дати. (...)*

Песма је и пријатељ, и брат на крсту, и молитва, дан и ноћ, извор, плод са највише гране. Што у песми поменеш, спасићеш. Сачувати. Зато Ракитић збирку *Водена слова* завршава песмом-набрајалицом „Да поменем“, написаном 2000. године, пред његов 60. рођендан. А на другом месту каже:

*Напиши песму, дом свој.
Она је твој језик,
твоја земља, дрво молитвено. (...)
Буди слово.*

Знамо да није лако и да све ово није за малодушне. Али није ни узалуд. Данас, девет година после Чичиног одласка, ми видимо да његова слова нису била водена, и да *светлости рукописа* и даље спасоносно оповргавају ову дубоку ноћ света. Кад год нам устреба, Чичу ћемо наћи код куће. У песми, дому његовом.